

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

OLIKA BARN I EN LIKVÄRDIG FÖRSKOLA

En undersökning om förskollärarnas tankar och strategier kring arbetet med likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd

FRIDA PÅHLSSON

BELINDA ÖBERG

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Bengt Nilsson

Examinator: Mia Heikkilä

Termin HT

År 2017

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE

Kurskod PEA079 15 hp

Termin HT-17 År 2018

SAMMANFATTNING

Frida Pahlsson & Belinda Öberg

Olika barn i en likvärdig förskola

- En studie om förskollära tankar och strategier kring arbetet med likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd

Different children in an equal preschool

- A study of preschoolers' thoughts and strategies about the work of equal treatment focusing on children in need of special support

Årtal 2018

Antal sidor: 31

Verksamheten i förskolan ska anpassas till alla barn, men hur går detta arbetet till? Syftet med föreliggande studie var att öka vår kunskap om vilka olika tankesätt och strategier det finns hos pedagoger i förskolan när det gäller arbetet kring likabehandling, med fokus på barn i behov av särskilt stöd. Som metod har semistrukturerade intervjuer använts, där nio förskollärare har deltagit. Studien har utgått från ett relationellt och kategoriskt perspektiv, som delvis ställts emot varandra. Resultatet visade att förskollärarna anser att arbetet med likabehandling är viktigt, men att det är svårt och komplext att tillgodose alla barns olika behov då de upplever tids- och personalbrist. Det visade sig att de har en del olika strategier som de använder sig av. Slutsatsen blev att förskollärarna är angelägna om att genomföra sitt uppdrag att hitta rätt strategier för att anpassa verksamheten efter barnens olika behov.

Nyckelord: likabehandling, barn i behov av särskilt stöd, förskollära synsätt, förskola

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställningar	2
1.2	Disposition.....	2
2	Bakgrund.....	3
2.1	Begreppsdefinitioner	3
2.2	Litteratursökning.....	3
2.3	Tidigare forskning	3
2.3.1	En förskola för alla barn	4
2.3.2	Strategier för att anpassa verksamheten.....	5
2.4	Teoretiskt perspektiv	8
3	Metod	10
3.1	Metodval	10
3.2	Urval.....	10
3.3	Genomförande av datainsamling	11
3.4	Analysmetod	11
3.5	Tillförlitlighet.....	12
3.6	Forskningsetik	12
4	Resultat	14
4.1	Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?	14
4.1.1	Anpassa verksamheten till alla barn- ett komplext arbete	14
4.1.2	Svårigheter med tid- och personalbrist.....	14
4.1.3	Lyhörda och närvarande pedagoger.....	16
4.1.4	Definition av barn i behov av särskilt stöd.....	16
4.2	Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?	17
4.2.1	Övergripande strategier bland förskollärarna.....	17
4.2.2	Att dela barnen i mindre grupper.....	18
4.2.3	Stöttning och handledning av specialpedagog.....	19

4.2.4	Kartläggning som strategi för att synliggöra barnens olika behov	20
4.2.5	Miljöns betydelse	20
4.3	Sammanfattning	22
5	Analys	23
5.1	Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?	23
5.2	Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?	24
6	Diskussion	27
6.1	Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?	27
6.2	Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?	28
6.3	Slutsats	30
6.4	Metoddiskussion	30
6.5	Undersökningens relevans för vår framtida yrkesroll	31
6.6	Fortsatt forskning	31
	Referenser	32
	Bilaga 1	
	Bilaga 2	

1 Inledning

I förskolan möts många människor med olika behov och egenskaper. Det är en mötesplats där alla, oavsett ålder, kön, etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning ska känna sig välkomna och bli behandlade med respekt. Det är förskolans ansvar att se till att alla dessa behov och egenskaper får utrymme och blir tillgodosedda. I Läroplan för förskolan står det att ”verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt” (Skolverket, 2016, s. 5). Men om det är 22 barn i en grupp där alla har olika behov och förutsättningar som ska tillgodoses på samma plats, under samma tid, med samma personer och samma material. Hur ska det då gå till?

Likabehandlingsarbetet i förskolan är grundläggande för att barnen ska kunna lära och utvecklas. Vår åsikt är att grunden till ett fungerande samhälle är att alla människor förstår allas lika värde och förstår att våra olika erfarenheter och kompetenser kan bidra till gemensamt lärande och en hållbar utveckling. Barnen är vår framtid och som samhällsmedborgare är det viktigt att de redan i förskolan omfamnar allas olikheter. I förskolan ska de mänskliga rättigheterna och de demokratiska värden som det svenska samhället vilar på förmedlas och förankras (Skolverket, 2016).

Utifrån vår erfarenhet och i samtal med verksamma inom förskolan har vi upplevt att personalen känner en stress för att inte räkna till och tillgodose alla barns olika behov när det är så många olika barn i de stora barngrupperna. Vi har i samtalen uppfattat att antalet barn som är i behov av särskilt stöd har ökat i förskolan, vilket även Hammarberg (Skolverket, 2015) presenterar som en allmän uppfattning bland förskolans ledning och personal i en sammanställning av forskning. Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska utbildningen inom varje skolform, oavsett var i landet den anordnas vara likvärdig. Detta betyder dock inte att alla ska behandlas lika, utan likvärdigheten är betydelsefull just för att alla är olika (Svaleryd & Hjertsson, 2012). Sandberg och Norling (2014) skriver att alla barn under vissa perioder kan vara i behov av stöd, och att anledningarna kan variera. Grunden till behov av särskilt stöd behöver alltså inte alltid vara en diagnos (Gerland & Aspeflo, 2015).

Vi tänker att pedagogernas förhållningssätt till detta är en viktig aspekt i arbetet med likabehandling och i att tillgodose alla barns behov. Beroende på hur pedagogerna tar sig an det här uppdraget, så tror vi att barnen påverkas, antingen positivt eller negativt. Skolverket (2016) poängterar att ”vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder” (2016, s. 4). Men det kan vara väldigt svårt och komplext att tillgodose alla barnens olika behov under en och samma dag. Vissa behov kanske är varandras motsatser och vissa behov kanske faller

mellan stolarna för att något annat behov kräver mer tid. Hur hanterar pedagogerna detta? Vad har de för inställningar och strategier för att skapa en verksamhet där alla barn, med dess olika behov och förutsättningar har möjlighet att bli "sitt bästa jag"?

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande studie är att öka vår kunskap om vilka olika tankesätt och strategier det finns hos pedagoger i förskolan när det gäller arbetet kring likabehandling, med fokus på barn i behov av särskilt stöd. Detta hoppas vi kunna uppnå genom att besvara följande frågeställningar:

1. Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?
2. Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?

1.2 Disposition

Här kommer vi presentera studiens disposition och design.

Det första kapitlet är bakgrund och där inleds en presentation av utvalda begrepp. Dessa begrepp förklaras i detta kapitel då de kommer att nämnas i de följande kapitlen. Vidare presenteras tidigare forskning som är indelat i kategorier under olika rubriker och därefter presenteras även våra teoretiska perspektiv i bakgrundsavsnittet.

Följande kapitel är metod och där redogör vi för vilken metod vi valt att använda för att samla in vår data. Vidare framför vi hur metoden genomförs och presenterar även studiens tillförlitlighet och forskningsetik. Slutligen presenteras analysmetod, där beskrivs hur undersökningens insamlade data har analyserats.

I resultatkapitlet presenteras vår insamlade data utifrån de två frågeställningarna och resultatet delas även upp i olika underrubriker för att få en förståelse för vad vi vill förmedla. Därefter sammanställs allting i en sammanfattning.

Nästa kapitel är analys, där analyseras resultatet i förhållande till teoretiskt perspektiv och även där är analysen skriven utifrån våra två frågeställningar.

Sista kapitlet är diskussion som kanske är det mest intressanta kapitlet där hela studien diskuteras i sin helhet. Först diskuteras vårt resultat relaterat till tidigare forskning, som vi valde att dela upp utifrån våra två frågeställningar. Vidare följt av studiens slutsats, undersökningens relevans för vår framtida yrkesroll och sist presenteras ett förslag på fortsatt forskning.

2 Bakgrund

Under den här rubriken kommer vi att definiera några begrepp som nämns senare i arbetet. Vidare presenteras tidigare forskning och teoretiskt perspektiv.

2.1 Begreppsdefinitioner

Nedan presenteras och förklaras centrala begrepp som tas upp senare i arbetet som vi anser är väsentliga för förståelsen av studien.

Barn i behov av särskilt stöd – Vi har valt att själva inte definiera detta begrepp då det senare i arbetet definieras i både tidigare forskning och av de intervjuade.

Pedagogista – En pedagogista är en person som har ansvar för att utveckla den pedagogiska verksamheten och den pedagogiska miljön. En pedagogista handleder och stöttar pedagogerna i det pedagogiska arbetet och utmanar deras tankar för att driva verksamheten framåt.

Specialpedagog – En specialpedagog är en person som är utbildad och arbetar för att stötta förskolan och pedagogerna i att möta alla barns behov. Specialpedagogen handleder pedagogerna och ger de verktyg som kan underlätta barns lärande och utveckling.

”Sitt bästa jag” – Detta är ett begrepp som många av de intervjuade använder sig av under intervjuerna. Att bli ”sitt bästa jag” innebär att verksamheten bör vara utformad så att barnet i förskolan får de möjligheter och förutsättningar de behöver för att lyckas, trivas, utvecklas och känna meningsfullhet och glädje. Barnet ska upplevas och uppleva sig som en tillgång för andra och känna sig värdefull. Barnen ska också få en positiv självbild och utvecklas till den bästa versionen av sig själv som man vill bli.

2.2 Litteratursökning

Vi har sökt efter litteratur i databaserna, Primo, ERIC, SwePub och DiVA. I DiVA har vi sökt efter andra studenters studier med liknande ämne för att hämta inspiration om vilka kända författare det finns inom ämnet och vilka sökord de har använt sig av osv. I databaserna har vi funnit relevant litteratur i form av tidskrifter, avhandlingar och vetenskapliga artiklar. Vi har även använt oss av litteratur från tidigare kurser i form av böcker samt en avhandling. De sökord vi främst använt oss av är följande: preschool, preschool teacher, children, special needs, equality, barn i behov av särskilt stöd, förskollärare.

2.3 Tidigare forskning

Nedan kommer vi att presentera tidigare forskning som vi valt att kategorisera under olika rubriker.

2.3.1 En förskola för alla barn

Många av Sveriges barn idag mellan ett och fem år går i förskola och det är deras första steg i en lång utveckling- och lärandeprocess. Förskolan är den första skolform de möter och är en plats där de kanske för första gången hamnar i ett sammanhang med andra vuxna och barn som inte är familj. Skollagen (SFS 2010:800) uttrycker att förskolans verksamhet, var den än anordnas, ska vara likvärdig och alltså anpassas till alla barn. Förskolans verksamhet ska enligt Skolverket (2016) präglas av omsorg om barnens "välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande" (s.5) och ska i sin anpassning till alla barn ta hänsyn till barnens olika förutsättningar och behov. I förskolan framhålls det att tidiga insatser för enskilda individer är betydelsefulla för deras fortsatta skolgång och utveckling (Palla, 2011). "Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet" (Skolverket, 2016, s. 5).

Skollagen (SFS 2010:800) uttrycker att verksamheten ska vara likvärdig, men detta får inte blandas ihop med att den ska vara lika för alla. Assarson (2007) nämner hur man i talet om likvärdighet gärna relaterar till rättvisa, men poängterar att rättvisa går att tolka på olika sätt. Å ena sidan skriver hon att rättvisa kan vara när man tar hänsyn till barnens förutsättningar och behov genom att låta barnen få och göra olika. Å andra sidan skriver hon att rättvisa också kan vara när alla får precis lika, till exempel lika mycket tid med läraren. Hon påpekar dock att verksamheten då inte blir likvärdig eftersom verksamheten då inte anpassas efter barnens behov. Assarson (2007) påstår att en likvärdig förskola är när många olika aspekter tas i beaktande och formar en verksamhet där barn får samma möjlighet till lärande och utveckling. Begreppet likvärdig innebär alltså inte att alla ska behandlas likadant, utan att barnens olikheter, behov och förutsättningar ska ligga som grund för en gemensam verksamhet där alla barn kan dra nytta av sin förmåga (Vetenskapsrådet, 2015). För att alla barn ska kunna dra nytta av sin förmåga, lära och utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar så behöver de ibland stimulans och ledning, vilket de enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska ges. Ledning och stimulans ser för de många barnen i förskolan olika ut. En del barn behöver mer stöd och andra mindre vilket även kan variera över tid, oavsett så ska alla få det särskilda stöd de behöver (Skolverket, 2016). För att barnen ska få det stöd och den ledning de behöver i sin utveckling så framhåller Skolverket (2016), att det är viktigt att personalen förstår och samspelar med barnen så att vistelsetiden på förskolan blir ett positivt stöd.

Även om styrdokumentet är tydliga gällande en skola för alla påstår Assarson (2007) att uppdraget i sig är en omöjlighet. Hon har upptäckt att det finns en osäkerhet bland pedagogerna kring uppdraget. I Assarsons (2007) studie framgår en konflikt mellan pedagogerna och uppdragsgivarna gällande vetenskapen om komplexiteten det innebär att fördela arbetsuppgifter, uppfylla olika gruppers krav och försöka tillgodose individuella behov. Det framgår även att organisationen måste stödja pedagogerna i uppdraget och hitta strategier för att inte pedagogerna ska bli utbrända. Assarson (2007) skriver om hur utvärderingar och forskning visar på svårigheter med att skapa en skola för alla. Bland annat uttrycker hon att pedagogers bristande kunskaper och negativa attityd kan vara en orsak, men att svårigheterna framförallt ligger hos skolan som organisation och i de traditioner som styr verksamheten. Även om Assarson (2007) påstår att uppdraget är omöjligt, så skriver hon att utifrån det sätt pedagogerna i hennes studie ger betydelse och mening till

begreppet, så kan det många gånger finnas en skola för alla. Assarson (2007) förklarar att pedagogerna i en skola för alla måste se barnens olikheter som en resurs.

Barn i behov av särskilt stöd

I Renblad och Brodins (2014) studie förklarar specialpedagogerna att barn i behov av särskilt stöd är de barn som har vissa svårigheter, som behöver mer tid med en personal och där behovet av stöd är större än för de andra barnen i gruppen. Det särskilda stöd som ett barn behöver, beskriver Renblad och Brodin (2014) är på grund av ett medicinskt eller fysiskt handikapp eller att ett barn har sociala, språkliga eller koncentrationssvårigheter. I Assarsons (2007) studie benämner lärarna de barn som är i behov av särskilt stöd som speciella, och ofta i bemärkelsen att de stör, har koncentrationssvårigheter och svårt med att tolka "det sociala spelet" (s.228). Dock benämns inte barnen som en speciell grupp med svårigheter i sig, utan beroende på situation där svårigheten uppstår, så anses olika barn vara i behov av stöd. Om barnen anses vara i behov av stöd eller inte, framhåller Assarson (2007) beror på hur de agerar i speciella situationer i förhållande till de socialt konstruerade ramarna och förväntningarna för verksamheten. Till skillnad från vad Assarson (2007) skriver, så framgår det i Lindqvist, Nilholm, Almqvist och Wetsos (2011) studie att de faktorer som förskollärarna ansåg var de vanligaste orsakerna till att barn var i behov av stöd, var sådant de själva hade svårt att påverka.

Majoriteten av förskolepersonalen i Sandberg, Lillvist, Eriksson, Björck-Åkesson och Granlunds (2010) studie relaterade barn i behov av särskilt stöd, till de barn som har egenskaper som skiljer sig från de egenskaper som anses typiska för barn i förskolan. Förskollärarna uttrycker enligt Lindqvists m.fl. (2011) att barns individuella brister är den vanligaste anledningen till att barn är i behov av särskilt stöd, följt av att barnets hemmiljö är otillräcklig och att förskolan är dåligt förberedd på att hantera barnens olikheter. När Lindqvist och Nilholm (2011) undersökte vad ledningen inom skola och förskola såg som den vanligaste anledningen så var det mest förekommande svaret bland ledningen inom förskola, precis som hos förskollärarna barnens individuella brister, dock följt av otillräckliga lärare. Enligt Sandberg m.fl. (2010) syftar några av personalen dock på att barnens behov av särskilt stöd inte går att se utan att ta hänsyn till kontexten och att det inte endast är barnets egenskaper som gör det till i behov av stöd. Personalen definierar barn i behov av särskilt stöd utifrån barnens egenskaper och hur dessa fungerar i ett förskolesammanhang och utifrån de krav och förväntningar förskolans miljö och personalen har på barnens sociala förmågor (Sandberg, m. fl., 2010).

I Lindqvists m.fl. (2011) studie ansåg 40% av förskollärarna att en diagnos var av betydelse för att barnen skulle få särskilt stöd, vilket motsäger Skollagen (SFS 2010:800) och Läroplanen (Skolverket, 2016) som skriver att alla barn ska få det stöd de tillfälligt eller varaktigt behöver. Till skillnad från förskollärarna så svarade ledningen inom förskolan dock att en diagnos inte ska vara av betydelse för att barnen ska få det särskilda stöd de behöver (Lindqvist & Nilholm, 2011).

2.3.2 Strategier för att anpassa verksamheten

Förskolans uppdrag är att främja barns utveckling och lärande. Det kan vara svårt för personalen i förskolan att hinna stötta och hjälpa varje enskilt barn, speciellt de barn som behöver extra stöd i sin utveckling. För att kunna ge barnet det extra stödet som barnet behöver i sin utveckling kan personalen kontakta en specialpedagog. Palla

(2011) skriver att arbetslaget kontaktar en specialpedagog när de upptäcker speciella beteenden hos barn som de själva inte kan sätta fingret på. Sandberg m.fl. (2010) uttrycker att om kvaliteten på förskolan ska upprätthållas även för de barn som är i behov av särskilt stöd, så behöver personalen mer stöd, snarare än mer personal i förhållandet till antalet barn. Assarson (2007) beskriver att det ställs höga krav på pedagogernas kompetens att se alla barns olikheter som en resurs och att det är först när pedagogerna kan se barns olikheter som en resurs det blir möjligt att skapa en skola för alla. Pedagogerna kämpar för att se möjligheterna, men det blir problematiskt när dessa olikheter utmanar verksamhetens krav.

Ofta talar man om att finna möjligheter för att verksamheten ska fungera, men Assarson (2007) ifrågasätter då, fungera i förhållande till vad? Ska verksamheten fungera så att det är lugn och ro eller ska verksamheten fungera så att det är meningsfullt för barnen? Hon skriver att det i pedagogernas svar framhålls att begreppen "fungera" och "meningsfullhet" ofta samspekar. Enligt Palla (2011) behöver personalen förstärkning eftersom ett resurskrävande barn gör att personalen känner sig otillräcklig. När ett barn är i behov av extra stöd anses arbetet vara svårt att fullfölja och i MacBlain och Purdys (2011) studie upplever personalen en känsla av att man är otillräcklig och att man vill göra mera. MacBlain och Purdy (2011) framför att nyutbildade lärare i England slutar sitt arbete då de inte har de kunskaper inom ämnet som de behöver. Undersökningen handlar om hur de möter de barn som är i behov av särskilt stöd i skolan och deras utbildning ansågs vara dyr och bristfällig gällande kunskaper. De lämnade sitt yrke efter några år och den viktigaste faktorn var att de saknade kunskaper om hur de ska bemöta olika barn med speciella behov. När Lindqvist m.fl. (2011) frågade en grupp förskollärare vad de ansåg var den viktigaste faktorn för ett framgångsrikt arbete med barn i behov av stöd, så var det dominerande svaret lärarnas kompetens, följt av föräldrarnas engagemang och tillgång till specialpedagogisk kompetens. Även förskolans ledning svarade att lärarnas kompetens var den viktigaste faktorn för att arbetet med barn i behov av särskilt stöd skulle vara framgångsrikt (Lindqvist och Nilholm, 2011).

Att tillgodose alla olika behov är tidkrävande, och bristen på tid kan skapa hinder för att ta vara på barnens olikheter i sociala sammanhang (Assarson, 2007). Assarson (2007) skriver att det finns olika sätt att se på tid. Det vanligaste sättet att se på tid i Assarson (2007) studie var som en horisontell linje med en början och slut där alla arbetsuppgifter skulle göras innan linjen tog slut. Assarson (2007) anser att detta begränsar lärarna att se nya vägar och beskriver detta synsätt som bristande, då "förmågan att kombinera och experimentera så att flera aktiviteter genomförs i nya annorlunda konstellationer samtidigt" förloras (s. 204). Tiden som ekonomisk resurs beskrivs som ett synsätt där målet är att få ut så mycket som möjligt av tiden (Assarson, 2007). Det mest effektiva blir då att låta alla elever göra samma sak samtidigt, vilket Assarson (2007) skriver kommer att påverka de barn som är i behov av stöd negativt.

Pedagogerna i Assarsons (2007) studie samtalar om den sociala miljöns betydelse för att möjliggöra en skola för alla och om hur viktigt det är att skapa nära relationer för att förstå den andre. Vidare samtalar pedagogerna även om hur det, särskilt vid övergångar kan vara en fördel att inte veta för mycket om barnets svårigheter i förväg. Lärarnas förväntningar på till exempel barn med diagnoser, påstår Assarson (2007) kan utgöra hinder för att prova nya strategier. Vidare poängterar lärarna också själva att om man inte vet för mycket, så begränsas man inte heller av andras

uppfattningar av barnet, utan man testat sig fram vilket möjliggör nya vägar. Assarson (2007), med kopplingar till variationsteori, nämner fördelarna med att testa sig fram och framhåller att variationen som uppstår i sökandet efter nya vägar kan gynna alla barn, inte bara de som är i särskilt behov och kanske behöver upprepning.

Assarson (2007) skriver om problematiken kring att dela den stora gruppen så att barn i behov av särskilt stöd hamnar i en grupp avskild från den stora gruppen. Även specialpedagogerna i Lindqvists m.fl. (2011) studie framhöll att det var minst framgångsrikt för arbetet med barn i behov av stöd att placera barnen i mindre grupper. Assarson (2007) uttrycker att detta kan vara opassande i en skola för alla då en grupp exkluderas, men ifrågasätter också hur resten av gruppen drabbas när ett barn kräver mer. Hon ifrågasätter vad det innebär för barnen om verksamheten anpassas efter några enskilda individer, ett "genomsnittsbarn" eller efter hur verksamheten fungerar och skriver att diskussionen om vilka möjligheter det finns för att anpassa verksamheten och försöka skapa en skola för alla måste upprätthållas.

Vem bär ansvaret?

I förskolan är rutiner och struktur för barnet viktigt och med personalen på förskolan kan olika rutiner skapas tillsammans. Palla (2011) skriver att en fungerande dagsrytm och rutiner skapar trygghet för barnen. Vidare poängterar hon att personalens strategier för en fungerande verksamhet gör att barnet trivs och mår bra och att den tryggheten bidrar till att barnet vet vad som ska ske. Pedagogerna i Assarsons (2007) studie lyfter fram personalens ansvar i att ordna en verksamhet för alla. Enligt Lindqvist m.fl. (2011) framgick det att förskollärarna ansåg att det var de som hade ansvaret för att ordna med verksamhetens pedagogiska innehåll. Om arbetet med en förskola för alla i någon mån brister, så la pedagogerna i Assarsons (2007) studie ofta skulden på bristande kompetens hos sig själva snarare än hos organisatoriska frågor. Assarson (2007) påpekar dock att lärarna borde få stöd i arbetet snarare än hård styrning. Skolverket (2016) uttrycker att det är förskolechefens ansvar att se till att "personalen kontinuerligt får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter" (s. 16). Personalen har dock ansvaret att se till att förskolechefen får reda på om ett barn är i behov av stöd då både Skolverket (2016) och Skollagen (SFS 2010:800) framhäver, att om förskolechefen får reda på att ett barn är i behov av särskilt stöd, så är det hans uppgift att se till att det barnet får sina behov tillgodosedda.

I undersökningar av Lindqvist m.fl. (2011) och Lindqvist och Nilholm (2011) framgår det att förskollärarna och ledningen inom förskolan anser att specialpedagoger bör finnas i verksamheten för att stötta arbetslaget och pedagogerna i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Specialpedagogerna samverkar med olika myndigheter som socialförvaltningen och barnavårdscentralen men även med logopedier och sjukgymnaster (Renblad & Brodin, 2014). Pedagogerna i Assarsons (2007) studie framhäver vikten av en pedagogs flexibilitet för att möjliggöra en skola som tillgodoser alla barns behov. De påstår att en flexibel pedagog tar större hänsyn till barnens olika behov och har större möjlighet att tillgodose alla barns behov då hen inte låser sig i ett sätt att arbeta utan varierar sin verksamhet. Assarson (2007) skriver att pedagogerna även betonar vikten av föräldrarnas engagemang i verksamheten och förståelse för de värden som ligger som grund för att möjliggöra en skola för alla.

Kartläggning

Palla (2011) skriver i sin avhandling att kartläggning och handlingsplaner synliggör barnets förmågor, beteende och brister och beskriver hur detta bidrar till att man ser barnets individuella förbättringar. Sandberg m.fl. (2010) poängterar att det är viktigt att veta vad som karaktäriserar barnens vardagsfungerande i en förskolekontext för att kunna stötta de barn som är i behov av särskilt stöd. Palla (2011) anser att man bör fokusera på att barnet faktiskt utvecklas och ger ett exempel: "Att hoppa jämfota är något man ska kunna, något som är positivt, *roligt* och *bra*. Det viktigaste är dock inte hur barnet gör det utan *att* barnet gör det, det vill säga att personalen ser att det sker en kroppslig utveckling" (s.95). Om det visar sig i kartläggningarna att barnet behöver mera stöd i sin utveckling innan barnet börjar i förskoleklass, kan förskolan erbjuda barnet att gå ett extra år på förskolan (Palla, 2011). Palla (2011) uttrycker samtidigt att det finns en risk med att dokumentera och kartlägga barnet som kan leda till att barnet får mindre utrymme att vara och kunna olika. Även Assarson (2007) skriver om problemen som kan uppstå med en kartläggning. Hon framhåller att de barn som fått en diagnos riskerar att inte få så stort utrymme då förväntningarna på lärarens arbete i att tillgodose barnets behov minskar för att behoven är relaterade till en diagnos som läraren kanske har förutfattade meningar om. Assarson (2007) uttrycker att pedagogerna oavsett om barnet har diagnos eller inte, inte får läsa sig i sitt tankesätt bara för att det finns vissa uttalade metoder som säger sig passa i arbetet med barn med diagnosen. Palla (2011) skriver att det är förskolans ansvar att barnen lär sig och utvecklas i sin egen takt, inte att diagnostisera barn.

2.4 Teoretiskt perspektiv

Inom det specialpedagogiska området finns det en del olika perspektiv. Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) skriver om det kategoriska perspektivet som traditionellt har varit det gällande, som ställs emot det relationella perspektivet.

Det kategoriska perspektivet har varit det perspektiv som dominerat genom historien. Inom det kategoriska perspektivet ligger fokus i förklaringarna på individnivå där individerna kategoriseras efter egenskaper (Emanuelsson, m.fl., 2001). Utifrån ett kategoriskt perspektiv benämns svårigheter likt ur en medicinskt- psykologiskmodell och svårigheterna läggs hos individen, i former som till exempel diagnoser (Emanuelsson, m.fl., 2001). Enligt Palla (2011) riktar man, inom det kategoriska perspektivet blicken mot barnet. Enklare förklarar skriver Emanuelsson, m.fl. (2001) att ett kategoriskt perspektiv ser barnet *med* svårigheter, som då ställs mot det relationella perspektivet som ser barnet *i* svårigheter.

Om man begrundar specialpedagogiken ur ett relationellt perspektiv blir det som händer i samspelet mellan olika aktörer viktigt. Emanuelsson m.fl. (2001) poängterar att man i förklaringen till barns beteende inte endast kan utgå från barnets egenskaper, utan att man bör förstå agerandet i dess kontext. I ett relationellt perspektiv ser man miljön som en påverkansfaktor som bör förändras och anpassas efter barnens olika behov för att möjliggöra utveckling och lärande (Emanuelsson m.fl. 2001). Även tiden ses som en betydelsefull aspekt då det relationella perspektivet framhåller långsiktiga arbetsstrategier som planerar för "ett livslångt lärande" (Emanuelsson, m.fl., 2001). Utifrån ett lärarperspektiv, beskriver Palla (2011), att ett relationellt synsätt handlar om att se öppna

individer och se dem som enskilda subjekt utan att bedöma dem utifrån vad som anses som "normalt".

3 Metod

Metodkapitlet redogör för studiens datainsamlingsmetod och innehåller avsnitten metodval, urval, genomförande, tillförlitlighet samt forskningsetik. I kapitlet redogörs även i avsnittet analysmetod hur det insamlade materialet analyserats.

3.1 Metodval

Syftet med denna undersökning är, som tidigare nämnts, att öka kunskapen om vilka olika strategier och tankesätt det finns hos pedagogerna i förskolan när det gäller arbetet med likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd, vilket resulterade i en kvalitativ ansats som metod. I en kvalitativ forskning läggs fokus främst på ord och inte siffror (Bryman, 2011). Enligt Bryman (2011) är det deltagarnas perspektiv, det som de upplever viktigt och betydelsefullt som är utgångspunkten i kvalitativ forskning, vilket även är det viktiga i vår studie.

Stukat (2011) beskriver hur man genom semistrukturerade intervjuer kan utnyttja samspelet mellan intervjuare och intervjuperson för att möjliggöra innehållsrika svar. När en kvalitativ ansats valt utifrån undersökningssyftet, valdes därför semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod. Motivet till valet av semistrukturerade intervjuer grundar sig i en önskan om att få detaljerade och fylliga svar, samt skapa följsamma och flexibla intervjuer efter intervjupersonens svar med möjlighet till följdfrågor (Bryman, 2011).

I en kvalitativ forskningsintervju förklarar Bryman (2011) att det i de inledande frågorna läggs fokus på intervjupersonernas egna uppfattningar och synsätt, dock påpekar han, att det kan komma att behövas någon slags struktur för att säkerställa att intervjuerna senare är jämförbara. Till intervjuerna utformades det därför en intervjuguide (se Bilaga 1).

3.2 Urval

Alla som arbetar inom förskolan ska enligt Skolverket (2016) följa de normer och värden som Läroplan för förskolan anger och bidra till att förskolans uppdrag genomförs. Då alla i förskolan alltså ska hålla arbetet med alla människors lika värde levande i verksamheten, samt för att få ett så brett perspektiv som möjligt utifrån studiens frågeställningar och syfte, så fanns det ingen anledning att begränsa urvalet till personer med specifika utbildningar utan personer från olika yrkesgrupper som arbetar i barngrupp tillfrågades. I slutändan blev det dock endast förskollärare som vi intervjuade, då de själva, på de tillfrågade förskolorna bestämde vilka som ville medverka.

Med förhoppning om ett mångsidigt perspektiv var det inte heller av betydelse att begränsa urvalet efter organisationsform eller erfarenhet. Både kommunala och privata förskolor tillfrågades, men på grund av sjukdomar, tidsbrist och bristande kontaktnät bland kommunala förskolor så resulterade urvalet i att majoriteten av de medverkande förskolorna tillhörde den privata sektorn. Vi intervjuade sju förskollärare från fyra privata förskolor och två förskollärare från en kommunal förskola. Då alla intervjuade förskollärare är i blandade åldrar och tog examen vid olika tidpunkter såg utbildningarna något olika ut. En del av de intervjuade har även

vidareutbildat sig och detta resulterar i att alla har olika utbildningar och erfarenheter.

Urvalet av intervjupersoner gjordes genom ett bekvämlighetsurval (Bryman, 2011). Det betyder att urvalet gjordes genom att ta kontakt med och tillfråga personal på förskolor som fanns tillgängliga. Förskolepersonalen som tillfrågades var personer vi av olika anledningar haft kontakt med tidigare.

3.3 Genomförande av datainsamling

Förskolepersonal från olika förskolor tillfrågades om medverkan i undersökningen genom ett missivbrev som skickades ut via mejl (se Bilaga 2). Den personal som samtyckte till medverkan var endast förskollärare och de meddelade detta via mejl eller telefon genom att boka in intervjutillfälle och föreslå plats.

Val av plats är enligt Stukát (2011) viktigt att tänka igenom och han hävdar att miljön där intervjuerna ska hålla rum i möjligaste mån bör vara ostörd och upplevas som trygg för alla medverkande. Av den anledningen, samt för att underlätta förskollärarnas medverkan skedde de flesta intervjuer på respektive förskola. Det var endast under en intervju som förutsättningarna såg annorlunda ut då vi inte kunde utföra intervjun på den medverkandes arbetsplats. Intervjun bokades in väldigt tätt inpå själva intervjutillfället, vilket gjorde att vi inte kunde ordna ett tyst och ostört rum, förskolläraren hade förståelse för detta och accepterade förhållandena.

Intervjutillfällena inleddes med att påminna förskollärarna om de forskningsetiska principerna och säkerställde att de läst igenom missivbrevet. Förskollärarna fick inte innan intervjutillfället ta del av den intervjuguide som utformades för de semistrukturerade intervjuerna, vilket var ett aktivt val från vår sida då önskan var att få svar som inte påverkats av exempelvis diskussion med andra eller research. Intervjuguiden presenterades först för förskollärarna när intervju påbörjades och de fick då frågorna i pappersform.

Intervjutillfällena varade i ca 30 min och spelades in via ljudupptagning. Vi valde att närvara båda två som intervjuare då detta tillvägagångssätt bidrar till att upptäcka mer eftersom "två personer kan upptäcka mer än vad en person gör" (Stukát, 2011, s. 46). En av oss hade under intervjutillfället större ansvar för att ställa frågorna och eventuella följdfrågor medan den andra spelade in, den som spelade in hade även ansvaret att efteråt transkribera intervjun. Ansvaret skiftade från intervju till intervju för att fördela arbetet lika. Alla intervjuerna skedde enskilt med varje förskollärare för att undvika risken med gruppintervjuer då informanterna kan komma att påverkas av varandra (Stukát, 2011). Även om en gruppintervju kanske skulle resultera i intressanta diskussioner och annorlunda svar, så ville vi undvika att någon höll inne på "hemligheter" som Stukát (2011) uttrycker det.

3.4 Analysmetod

Att vi båda närvarande under samtliga intervjuer underlättade arbetet med att analysera den insamlade data då inte lika mycket tid behövde gå åt till att delge varandra, diskutera och tydliggöra intervjuerna och transkriberingarna. Vi har i vår analysmetod tagit stöd i det Bryman (2011) förklarar som grounded theory. Efter transkriberingarna av intervjuerna sammanställdes det som var relevant av

försköllärarnas svar utifrån studiens syfte och frågeställningar i ett dokument. Nästa steg var att kategorisera, eller som Bryman (2011) benämner det, koda insamlad data under två huvudrubriker som bestod av studiens frågeställningar. Därefter sorterades insamlad data i preliminära underrubriker utifrån några av frågorna i intervjuguiden. En aspekt i grounded theory är kontinuerliga jämförelser som går ut på att "vidmakthålla ett nära samband mellan data och konceptualisering så att korrespondensen mellan begreppen och kategorierna med sina indikatorer inte går förlorad" (Bryman, 2011). När sammanställningen var klar lästes den därför noga igenom och vi diskuterade likheter och skillnader i försköllärarnas svar. Under diskussionen skapades nya underrubriker utifrån de likheter och skillnader vi fann i försköllärarnas svar.

Den kategoriserade datainsamlingen analyserades sedan utifrån det teoretiska perspektivet och diskuterades i förhållande till tidigare forskning.

3.5 Tillförlitlighet

Bryman (2011) skriver om reliabilitet och förklarar att detta rör frågan om hur forskningens resultat skulle blivit desamma om undersökningen hade genomförts igen. Bryman (2011) skriver även om validitet och Stukat (2011) förklarar att det handlar om "om man mäter det som man avser att mäta" (s. 133). Bryman (2011) hänvisar till andra forskare och poängterar att just reliabilitet och validitet är begrepp som rör kvantitativ forskning och förklarar att begreppen tillförlitlighet och äkthet bättre bedömer kvaliteten i kvalitativ forskning.

Utifrån studiens syfte och frågeställningar valdes semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod. Valet baserade sig på att vi ville få fylliga och detaljerade svar med möjlighet till följdfrågor, vilket vi kände att semistrukturerade intervjuer bidrog till. Möjligheten att ställa följdfrågor gjorde det också lättare att undvika misstolkningar. För att öka studiens tillförlitlighet så hade intervjuerna kunnat kompletteras med observationer. Risken med att endast intervjua är att intervjupersonerna svarar i enlighet med de rådande styrdokumenterna och ger de svar som förväntas av dem. Genom att komplettera med observationer hade vi kunnat få syn på om deras svar stämmer överens med praktiken.

För att öka studiens tillförlitlighet valde vi som sagt att medverka båda två under intervjutillfällena då detta kan minska risken för misstolkningar. Intervjuerna spelades även in och transkriberades som en del i arbetet med att minska risken för feltolkningar, detta genom att göra det möjligt för oss att gå tillbaka i intervjupersonernas svar.

3.6 Forskningsetik

I denna undersökning har vi tagit hänsyn till de fyra huvudkrav som Vetenskapsrådet (2017) tar upp som grundläggande för individskyddskravet, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Bryman (2011) uttrycker att de etiska principerna behöver presenteras för de medverkande personerna i studien. Han uttrycker att de grundläggande frågorna berör integritet, frivillighet, konfidentialitet och anonymitet.

Inför intervjuerna skickades i enlighet med informationskravet ett missivbrev (se Bilaga 2) ut via mejl till varje deltagare där de informerades om undersökningens syfte och innehåll samt vilka villkor som gäller för deras medverkan. I missivbrevet får deltagarna i enlighet med samtyckeskravet information om att deras medverkan är frivillig att de kan avbryta sin medverkan ända fram tills arbetet publiceras för allmänheten på databasen DIVA. I missivbrevet framgår även konfidentialitetskravet och nyttjandekravet genom att framhålla att informationen deltagarna ger oss endast kommer att användas i denna studie och att varken deras eller förskolans namn kommer nämnas i arbetet, utan att denna information behandlas med konfidentialitet.

4 Resultat

De personer som intervjuats är mellan 27 och 58 år. Alla är förskollärare men har förvärvat utbildningen vid olika tidpunkter, vilket resulterar i olika slags förskollärarytbildningar. Fyra av intervjupersonerna har utbildningar som sträcker sig förbi förskoleåldern och ända upp till årskurs 6 (12 år).

4.1 Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?

4.1.1 Anpassa verksamheten till alla barn- ett komplext arbete

Att förskolan ska anpassas till alla barn står tydligt i Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) vilket majoriteten av förskollärarna i vår studie poängterar som pedagogernas ansvar. Förskollärarna berättar att det är ett svårt och komplext arbete men väldigt viktigt eftersom alla barn är så olika. De framhåller att verksamheten måste anpassas på så många olika plan, dels hur de olika barnen lär, hur olika barn tar till sig saker och att verksamheten och materialet måste vara på olika nivåer.

I intervjun uttryckte en förskollärare att hen försökte se alla barn i den stora gruppen och ge dem lika mycket tid, samtidigt som några poängterar att det inte handlar om att behandla alla lika och med millimeterrättvisa i alla lägen utan det jämnar ut sig med tid. De beskriver att det handlar om att ordna en verksamhet som är likvärdig där barnens ges samma förutsättningar och möjligheter för att lyckas. Att försöka möta de olika individer som kommer på morgonen lika och inte bemöta olika på grund av till exempel kön. En förskollärare poängterar att varje möte måste vara unikt och säger att "man måste se vilket barn man möter och anpassa mötet efter vem man möter". Förskollärarna nämner att det är viktigt att anpassa verksamheten efter barnens behov och förutsättningar så att de får chansen att bli "sitt bästa jag". Det är en balansgång mellan att anpassa efter barnens individuella behov och intressen och samtidigt se till den stora gruppen. En av förskollärarna förklarar att man i arbetet hela tiden stöter på problematik och uttrycker:

Men det är ju inte speciellt svårt, det svåraste är nog när man inte känner att man får resursen och stödet, dels från föräldrarna, ledning och kollegor också...Det tror jag är de svåraste.

Förskollärarna berättar även om att arbetet med likabehandling och att anpassa förskolan efter barnens behov beror mycket på vilken barnsyn man har. De påpekar att det underlättar om arbetslaget har en gemensam, eller åtminstone liknande syn på barnen och att man delar denna syn med ledning och chefer. En av förskollärarna anser att det då är lättare att få igenom de anpassningar som behövs göras i till exempel miljön eller få en resurs.

4.1.2 Svårigheter med tid- och personalbrist

Majoriteten av förskollärarna beskriver en känsla av otillräcklighet när de pratar om arbetet med likabehandling. De visar det i uttryck som:

- [...] man kan känna att man inte riktigt räcker till alla gånger.
- [...] och man känner sig lite otillräcklig ibland.
- [...] det tycker jag är en svårighet för då räcker man inte till överallt.

De betonar framförallt otillräckligheten i samband med tidsbrist. Förskollärarna framhåller att det finns lite tid till reflektion, diskussion och planering. De anser att arbetet skulle underlättas om arbetslaget hade mer tid att prata ihop sig, vrida och vända och framförallt kartlägga behoven. En av förskollärarna förklarar att arbetslaget behöver ha tid för att prata ihop sig så att tiden tas tillvara på bästa sätt, samtidigt som en annan uttrycker att man inte behöver söka extern hjälp om arbetslaget hade tid att reflektera och planera ihop utefter de särskilda behov det finns i gruppen. Oftast blir det att man planerar det allra nödvändigaste. En av förskollärarna framhåller att tiden inte är otillräcklig utan att den "slarvas bort", och nämner att det kan beror på pedagogernas engagemang. Det framgår i intervjuerna att det är svårt att ge de barn som behöver lite extra tid den tiden när dagen är fullspäckad.

Lösningen på tidsbristen nämner förskollärarna skulle kunna vara en extra personal. De framhåller att det är svårt att se och tillgodose alla barns behov när man ska vara ett stort antal barn på en vuxen, en av förskollärarna uttrycker att barngruppen då känns större. En extra person hade underlättat i arbetet genom att man då skulle få mer tid till varje barn. En förskollärare uttrycker att man kan dela upp gruppen mer om man är en extra och att varje barn då skulle få större möjlighet att få sina behov tillgodosedda, bli sedd och lyssnad på och framförallt större möjlighet att bli "sitt bästa jag". Majoriteten av förskollärarna förklarar att en stor del av likabehandlingsarbetet handlar om att lyssna och se varje enskilt barn och möjliggöra att de får sin röst hörd och uppfattas som viktig, och framhåller att detta i större mån är möjligt om man är ytterligare en personal som kan bidra med två extra ögon, två extra öron och två extra händer.

En svårighet med arbetet som framgick i intervjuerna är någon form av personalbrist. Det visade sig både genom att uttrycka att arbetet skulle underlättas om man var en personal extra, och genom att nämna att verksamheten blir sårbar när det är någon i arbetslaget som är frånvarande på grund av till exempel sjukdom, semester eller VAB. Det är endast en av de intervjuade som inte anser att tidsbrist är något problem på deras förskola. Hen förklarar det genom att de är så få, och om det är någon i arbetslaget som är frånvarande, så löser det ofta sig snabbt med hjälp av föräldrar som hoppar in då det är ett föräldrakooperativ. En av förskollärarna berättar att det inte alltid är så lätt att få tag på vikarier och även om en vikarie tillsätts, så läggs det ett större ansvar på den ordinarie personal som är kvar, då inte vikarien kan veta allt om varje barn, vilket resulterar i en känsla av otillräcklighet eftersom man inte hinner vara överallt samtidigt.

När all personal är på plats, det är bra flyt och man kan genomföra det man i arbetslaget planerat för, så får de flesta barn det särskilda stöd de behöver. En av de intervjuade förskollärarna framhåller att även om man inte alltid är full personalstyrka så måste verksamheten fortlöpa och fungera, och uttrycker att verksamheten mer eller mindre annars inte skulle fungera på ett helt år. En annan förskollärare berättar att man måste tänka att man gör så gott man kan och tänka att varje gång man kan ge barnet det där lilla extra, så är det bra och att man får göra mer nästa gång. Hen uttrycker "man får leva med att man ofta skulle vilja göra mer men att ibland får gott nog vara tillräckligt". Många av förskollärarna poängterar också att det extra man gör för ett specifikt barn ofta gynnar resten av gruppen också.

4.1.3 Lyhörda och närvarande pedagoger

Att personalen bär ett stort ansvar för att se till att verksamheten anpassas efter barnens behov var samtliga förskollärare överens om. En av förskollärarna betonar personalens engagemang som en viktig beståndsdel för att kunna ordna en verksamhet som är anpassad efter barnens behov. Hen säger i samma mening att hen tror att många som väljer läraryrket ofta slår knut på sig själv för att göra det så bra som möjligt för barnen. Förskollärarna betonar vikten av att pedagogerna bör vara närvarande och lyhörda. De beskriver att pedagogerna bör vara "golvnära", sitta ner med barnen och vara fysiskt nära för att kunna ge den stöttning och bekräftelse många barn behöver. En av förskollärarna berättar att det ibland kan kännas som man bara sitter och inte gör någonting men förklarar ändå att bara närvaron av en vuxen påverkar koncentrationen och lugnet bland barnen och i rummet. Förskollärarna poängterar också att resultatet av att vara närvarande och nära blir att man lär känna barnen och förstår vad deras behov är och hur man ska stötta dem. De berättar också att det är viktigt med tydlighet och struktur för att skapa de bästa förutsättningarna för barnen att lyckas och att det ligger hos förskolläraren själv att ordna.

I intervjuerna framgick det även att förskollärarna försöker skapa en god verksamhet med gott klimat genom att själva vara goda förebilder för barnen. Att ha en gemensam barnsyn anser förskollärarna underlättar arbetet. De anser även att arbetet med att få barnen att förstå att alla, även vi vuxna, är i behov av olika saker också är centralt. Förskollärarna förklarar dock att det inte är särskilt svårt eftersom de flesta barnen accepterar snabbt att någon kräver något extra som jag själv inte har möjlighet och samma behov av att få. En förskollärare berättar till exempel om hur ett barn behöver sin snuttefilt när det är vila och att barnen ifrågasatte det, men accepterade när de fick en förklaring.

Majoriteten av förskollärarna beskriver att de i arbetslaget tillsammans många gånger har kompetensen att tillgodose alla barns olika behov, men att det ibland kan behöva komma in någon utifrån med expertis och helikopterperspektiv som hjälper och stöttar pedagogerna i arbetet. Detta kan till exempel vara en specialpedagog eller pedagogista, men även att stöd från en chef eller andra arbetslag kan vara till mycket hjälp. Förskollärarna beskriver de gånger som situationer när ett barn kräver mer än arbetslagets kompetens, när det rör barn som är i behov av särskilt stöd.

4.1.4 Definition av barn i behov av särskilt stöd

De intervjuade förskollärarna berättar genomgående under sina intervjuer om barn i behov av särskilt stöd eftersom det är det vår studie handlar om. Men de fick även frågan specifik – Hur definierar du "barn i behov av särskilt stöd"?

Förskollärarna inledde med att säga att det är ett svårt och väldigt brett begrepp med många olika grader. De började med att beskriva barn som har diagnoser eller fysiska funktionsnedsättningar, som blir synliga ganska fort. Det gavs beskrivningar av barn som varit utåtagerande både verbalt och genom slag mot både personal och andra barn. Vidare beskrevs även barn som varit tillbakadragna som verkligen behövt särskilt stöd i att ta sin plats. Men samtliga förskollärare beskriver även barn som inte har någon diagnos eller funktionsnedsättning där behovet av särskilt stöd inte blir så synligt. Förskollärarna beskriver att det är de barn som kräver något extra, ofta stöd utöver det som erbjuds i den vanliga verksamheten. En av förskollärarna beskriver

begreppet barn i behov av stöd som när man på förskolan behöver ändra på strukturer utöver det vanliga för ett barn. Ett barn i behov av särskilt stöd definierar förskollärarna som ett barn som behöver lite extra för att klara av dagen, något som de andra i samma ålder kanske inte är i behov av. Ofta beskrivs det där lilla extra som ett stöd av en vuxen. Majoriteten av förskollärarna berättar om barn som är i behov av att ha en vuxen nära sig som stöttar, hjälper och bekräftar.

Behovet av särskilt stöd behöver inte enligt förskollärarna vara något permanent utan kan vara något som variera över tid. En uttrycker att "alla har ju särskilda behov om man riktigt letar". En av förskollärarna vill till en början inte ge någon färdig definition och säger att alla barn är i behov av särskilt stöd fast på olika sätt och att man i så fall ska se alla barn som barn i behov av särskilt stöd. Förskollärarna förklarar att ett barn kan vara i behov av stöd under vissa delar av dagen, till exempel vid lämning eller i en samling. De förklarar även att barn kan vara i behov av stöd under en period i livet, till exempel under utvecklingsfaser eller om föräldrarna skiljer sig. Under intervjuerna diskuterar förskollärarna med sig själva och kommer fram till att om man ska dra någon slags gräns, så får det bli att de barn som är i behov av särskilt stöd är de barn som förskollärarna får extra stöttning eller resurser utifrån för.

4.2 Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?

4.2.1 Övergripande strategier bland förskollärarna

En förskollärare berättar att det handlar om att bjuda in och bjuda in på rätt sätt. Att försöka hitta små moment och fånga upp minsta lilla nyans hos barnet. Även tänka på var man placerar sig själv och att också verkligen anpassa efter barnen och inte endast förenkla det för de vuxnas skull. Det vill säga att man ofta planerar dagen efter de vuxna, till exempel utifrån deras raster och arbetstider. Man gör strukturella val och inte utifrån barnen. I en av intervjuerna framhålls det att det handlar om att ta tillvara på de små stunderna som erbjuds när det handlar om arbetet med likabehandling. Om man märker att något barn har svårigheter i en situation så beskriver en annan förskollärare, att man som pedagog får försöka stödja och vägleda, och helt enkelt göra sitt bästa. Även om man alltid skulle vilja göra mer. Vidare poängterar en annan förskollärare att man får prova sig fram och gå till sig själv och tänka hur jag hade velat bli bemött i en sådan situation. Samtidigt arbeta med att barnen ska förstå att vi är olika och att man kan hjälpa varandra. Förskolläraren fortsätter att berätta om att barnen behöver vara delaktiga för att förstå sig på material och även välja vilket material som ska vara framme. De provar yoga som en strategi som vissa barn ska ha hjälp av för att komma ner i varv och lära sig sin kropp. Ett exempel som framfördes under intervjuerna var användningen utav ett bildschema över dagen, som en specialpedagog hade tipsat om, som skulle finnas både i förskolan och i hemmet.

Att det är viktigt att se hela barngruppen men även ha förmågan att bemöta barn som behöver extra stöd och kunna ställa om kraven framhålls av en förskollärare. För vissa barn kanske man kan ha högre krav på än andra och det är ständigt en balansgång. Förskolläraren menar att man inte kan ställa krav på alla barn att de till

exempel ska kunna klä på själva. En del barn kan man utmana medan andra behöver man stötta och hjälpa på ett annat sätt för att ge barnen bekräftelse. Förskolläraren anser att alla i arbetslaget är ganska duktiga på att bemöta barnen och inte skäller på barnet hur som helst utan tar vara på varje situation. Om det uppstår en situation där två barn har bråkat så lyssnar pedagogen på båda barnen och de samtalar en del om "sol-och ishandlingar", sol är en positiv handling och is är en negativ handling. Denna strategi använder de sig av för att samtala om hur man är mot varandra och de har en burk som de fyller med "solhandlingar" och när den är full sker det en överraskning. Detta gör de för att lyfta allas lika värde och om hur man är mot varandra. Förskolläraren påpekar att ärlighet och öppenhet är viktigt i deras arbete och speciellt i samverkan med föräldrarna, så att man inte uttrycker till föräldrarna att det är fel på barnet. Förskolläraren poängterar vikten av att ständigt samtala kring barnet i de vardagliga mötena för att det inte ska komma som en chock.

4.2.2 Att dela barnen i mindre grupper

Alla intervjuade förskollärare samtalande kring att det gynnar barnen att vara i mindre grupper, speciellt gäller detta för de barn som behöver extra stöd men även för alla barn i förskolan då de anser att det är stora barngrupper idag. Förskollärarna poängterade att mindre grupper gör att barnen blir synliga, lugna och de förutsätter att barnen mår bra av det. En förskollärare berättar att man kan vara tydligare och utforma en ännu mindre grupp för de barn som har särskilda behov. En annan förskollärare berättade att man själv blir medveten om att i en mindre grupp behöver man vara nära och man får möjligheten att se på ett annat sätt hur andra barn fungerar i de olika konstellationerna. Förskolläraren uttrycker att man kan få "aha-upplevelser som man verkligen inte var förberedd på". När det gäller olika konstellationer så förklarar förskollärarna att de försöker använda sig av olika konstellationer när de delar in barngruppen. Deras konstellationsförslag var att dela in barnen utifrån ålder, behov, personlighet och även i en innegrupp och en utegrupp. En förskollärare berättar att alla konstellationerna inte alltid blir rättvisa. En del barn kanske inte vill vara med i utegruppen och då får pedagogen i vissa fall anpassa sig och vara flexibel. Samtidigt kan inte alla barn springa överallt för det blir orättvist men samtidigt blir det rättvist sett på en vecka. Alla barn ska få erbjudande att välja själva, för man ska aldrig tvinga någon.

Under intervjun berättar en förskollärare att de arbetat enskilt med några barn från barngruppen då de behöver stöttning i språkutvecklingen. Men att de även utgår från hela barngruppen för att de barnen inte ska känna sig utpekade. De har emellanåt också slagit ihop med den lilla avdelningen och gjort tvärgrupper. En annan förskollärare beskriver att de delar gruppen någon gång i veckan för att minska konflikter och för att få utrymme till material. Vidare förklarar hen att två barngrupper samsas på övervåningen då det inte finns specifika avdelningar och det är någon som hen önskar fanns men det fungerar bra. En annan förskollärare påstår att barnens sämre sidor kommer fram i en större grupp, för där behöver de hävda sig och det blir både oroligt och rörigt vilket leder till att barnen mår sämre. I en mindre grupp tror förskolläraren att barn som är i behov av särskilt stöd inte skulle märkas på samma sätt. Förskolläraren önskar att det i framtiden blir mindre grupper generellt även för personalens skull då det kanske minskar risken för sjukskrivningar eftersom det är "tufft" emellanåt.

4.2.3 Stöttning och handledning av specialpedagog

Alla förskollärarna har varit i kontakt med specialpedagog, mer eller mindre. Under intervjuerna framgick det att kontakten med specialpedagog varierade mellan de olika förskolorna, då vissa hade kontinuerlig kontakt och andra tog kontakt när behovet fanns. Förskollärarna beskriver specialpedagogens uppdrag som att stötta, hjälpa och handleda personalen i arbetet med barnen i förskolan. Några poängterar att de har möjlighet till både specialpedagog och till en extra resurs i deras verksamhet. Vilket de får när de upptäcker att de behöver handledning i arbetet.

Att en specialpedagog besöker förskolan regelbundet och när förskollärarna känner att de är i behov av det beskrivs som en förmån. Förskollärarna ser en stor fördel med att specialpedagogen besöker förskolan regelbundet, eftersom hen då lär känna barnen. Specialpedagogen tittar både på det enskilda barnet men även på hela barngruppen och ger förslag till pedagogerna hur man kan arbeta. En förskollärare uttrycker att de får bra stöttning av ledningen, att det är "kort till beslut" och att de lägger pengar på en resurs om det behövs. De har även en pedagogista som de kan "bolla" idéer med. En annan förskollärare berättar också att de har träffar med en specialpedagog men att detta sker under några gånger per termin. Hen berättar att det är en liten grupp som heter BHT (Barn Hälso Team) där en från varje avdelning sitter med samma specialpedagog och ger varandra hjälp, tips och råd om hur de kan arbeta vidare i sin barngrupp. De samarbetar mest inom arbetslaget om hur de ska arbeta med barn som behöver stöd, men de kan även "bolla" med chefen och ta kontakt med specialpedagogen.

En förskollärare beskriver att de tidigare var i kontakt med specialpedagog och att det endast var handledning för pedagogerna. De har använt sig av SPSM (specialpedagogiska skolmyndigheten) som är gratis för förskolor och förskollärarna tycker att det har varit till stor hjälp. De genomför först en fallbeskrivning där man berättar vad man vill ha hjälp med och problemet, träffarna ägde rum ungefär varannan månad. Det framgick under en intervju att man kan söka resurspengar hos Bibass (Barn i behov av sammansatt stöd). En förskollärare beskriver specialpedagogens handledning som ett arbete där man ser möjligheterna istället för svårigheterna, att man kan se på olika sätt. I samtalet med specialpedagogen diskuterar de barn som de har frågetecken kring. En annan förskollärare delger att de tidigare använt sig av resurs då barnen haft en diagnos, men att de i första hand försöker kartlägga själva och göra en handlingsplan med föräldrarna. Men förskolläraren poängterar att de givetvis kontaktar specialpedagog om de anser att de behöver stöd.

När förskolan tar hjälp av en specialpedagog handlar det inte om att diagnostisera ett barn utan att hjälpa pedagogerna i arbetet, att pedagogerna ska kunna hjälpa det här barnet att bli "sitt bästa jag" på förskolan. En förskollärare förklarar att man behöver stå upp för sin professionalism och berätta för föräldrarna att deras barn behöver stöd. För barnets bästa behöver pedagoger och föräldrar ha ett nära samarbete och stötta varandra så att de gör lika både hemma och på förskolan. Det är viktigt att ha en bra relation med föräldrarna då det underlättar samarbetet ifall förskolan behöver kontakta specialpedagog eller om de behöver samtala kring barnets behov av extra stöd. En förskollärare berättar att de, i samverkan med föräldrarna, alltid har varit ärliga när det handlar om fallen med specialpedagogen. Hen säger att det är viktigt

att förklara för föräldrarna att de vill hjälpa barnet och få tillgång till de verktyg som de behöver för att kunna stötta barnet och blir "sitt bästa jag".

Samtidigt poängterar förskollärarna att de har erfarenheter av att det finns svårigheter att få en resurs eller en person extra i barngruppen. Att man emellanåt får kämpa för att få det stödet som behövs. Förskollärarna beskriver att det idag är svårt att få resurs om det är ett barn som behöver extra stöd. De anser att det skulle behövas ytterligare en vuxen i barngrupperna och att det är synd att man inte får mer hjälp för det drabbar ju trots allt barnen och de andra barnen i gruppen.

Förskollärarna påpekar att det är konstigt att det ska vara svårt att få resurs eftersom det blir ju bättre för barnet om man tar tag i problemet tidigare. En förskollärare upplever att många chefer har svårt att förstå att barn är i behov av särskilt stöd, för i ett fall som hen beskriver så tog det långt tid innan chefen agerade trots att svårigheten kring barnet var uttalat. En uppfattning bland förskollärarna är att det är pengarna som styr när det gäller samarbete med specialpedagog.

4.2.4 Kartläggning som strategi för att synliggöra barnens olika behov

Kartläggningar beskrivs som ett arbetssätt för att få en överblick över vad barnet gör i förskolan som i till exempel samlingar, övergångarna och i leken. En förskollärare förklarar även att på SPSM, som tidigare nämnts, står det bestämt hur en kartläggning ska se ut för deras del. Kartläggningen gör man för att upptäcka mönster i sina noteringar och för att kunna fånga upp det i förebyggande syfte, det är som pedagog viktigt att ständigt vara steget före. Hen berättar vidare att de kartlägger i olika situationer som i till exempel förskolan miljö, vad leker barnen med? Med vem? Vad intresserar barnen mest och minst? Förskolläraren berättar att de genom kartläggning upptäckte att pojkar och flickor lekte var för sig, vilket resulterade i att de ändrade i sin miljö för att skapa en mer jämställd miljö.

I arbetslaget kartlägger de tillsammans och går efter en handlingsplan. Det är viktigt för att se vilka behov barnet har och hur man behöver förändra i till exempel miljön och även uppmärksamma det i tidigt skede. En förskollärare poängterar att man behöver agera i tid så att barnet inte får svårt i skolan utan får den stötningen som barnet behöver redan i förskolan. Det gäller att lära känna sin grupp då det leder till att lättare kunna ge det barnet det rätta stödet och därefter hitta strategier som fungerar för det specifika barnet. Förskollärarna nämner att det är en fördel att vara i ett arbetslag för då är man ett team som ger en rättvis bild av barnet och man diskuterar fram hur barnet kan bli "sitt bästa jag". Det finns dock även svårigheter med att vara i ett arbetslag eftersom alla ser på barnet på olika sätt och tänker olika. Svårigheten blir att hitta ett arbetssätt som inte blir rörigt för barnet eftersom alla måste ha samma "approach".

4.2.5 Miljöns betydelse

Majoriteten av förskollärarna ser möjligheter med en föränderlig miljö i förskolan och att den ska anpassas utifrån barnen. Under intervjuerna framgick det att man inte kan ändra på ett barns beteende utan att man behöver ändra i verksamheten för att barnet ska få sin bästa möjliga dag. En förskollärare berättar att de har ändrat i sin miljö och testat att "skala av" eftersom det har upplevts varit för mycket saker på väggarna, vilket gav ett positivt resultat. En annan förskollärare berättade att de har en ledning som är engagerade i att tillgodose de behov gruppen har just nu och är

därför öppna för att ändra stora saker i miljön, som att till exempel ta ner en vägg. Ytterligare en förskollärare berättar hur de emellanåt förändrar sin miljö genom att de har ett förråd där de förvarar och byter ut saker. Barnen är delaktiga i denna process och har möjlighet att hämta ut saker ur förrådet. En generell uppfattning bland förskollärarna var att om man har förutsättningarna för en bra och föränderlig miljö, så kan man anpassa till många barn med små medel. Här förklarar en förskollärare att en bra miljö underlättar om det saknas någon personal och man bör se över om och hur man kan anpassa den innan man till exempel tar in en resursperson.

Förskollärarna betonar att det är viktigt med en tydlighet i miljön för barnen. Materialet ska vara tillgängligt för barnen och det ska vara lika för alla. De introducerar nytt material tillsammans med barnen och samtalar kring hur man hanterar materialet o.s.v. En förskollärare berättar hur de valt att dela upp aktiviteterna i olika rum för att göra det tydligt för barnen vad man kan göra i de olika rummen. Detta förklarar hen bidrar till att alla barn inte är på samma ställe och att det blir då lugnare lekar. Det är naturligtvis varierande beroende på avdelningar, de har valt att bevara saxar och andra farligare föremål i det centrala rummet där det alltid finns en vuxen. En annan förskollärare beskriver att miljön handlar om att fördela utrymme och uttrycker att det både är enkelt och svårt. Hen påstår att barnet behöver ju hamna i situationer där det blir "sitt bästa jag", och att det kan handla om att bli placerad bredvid rätt kompis som stimulerar till att man får en positiv relation och självbild och att man vågar och törs.

Den pedagogiska miljön är viktig, och en förskollärare påstår att alla förskolor generellt vill ordna sin miljö på förskolan, om det fanns pengar till det. Vidare berättar förskolläraren att man utgår ifrån barnen när man strukturerar om miljön och specifikt för de barn som är i behov av särskilt stöd bör man kanske strukturera om ännu mer. Under två intervjuer framgick det att dessa förskolor inte var anpassade för till exempel rullstolsbundna, men att de anpassar miljön utifrån den aktuella barngruppen. Om det till exempel är en barngrupp som har stort behov av att röra på sig ser personalen till att detta behov tillgodoses, samtidigt som de erbjuder verktyg för att "komma ner i varv".

Förskollärarna samtalar i intervjuerna kring hur deras miljö kopplas ihop med genus när det handlar om hur de anpassar verksamheten till alla barn i förskolan. En förskollärare berättar att det förut var uppdelningar mellan pojkar och flickor, de diskuterade detta i arbetslaget och beslutade att istället för att ta bort saker så skulle de göra rum i rummet, vilket visade sig vara ett bra beslut. En annan förskollärare berättar, att de försöker göra miljöerna könlösa och att deras inne- och utemiljö som ger utmaningar i alla åldrar anpassas till alla barn på förskolan. Under intervjuerna framkom det att en förskollärare som arbetat länge i förskolan inte längre ser någonting som "pojktigt" eller "flickigt" i miljön, och förklarar att det inte bara handlar om könen, utan att det ska anpassas efter individerna. Miljön anses som mycket viktig, speciellt när det gäller genus. En förskollärare förklarar att de på dennes förskola inte tänker bort genusperspektivet men att de inte heller tvingar på någon något. Det är även viktigt att tänka på vad man erbjuder barnen, som exempelvis färger, eftersom det kan vara så känsligt när man skapar sitt jag.

4.3 Sammanfattning

Arbetet med likabehandling beskrivs av förskollärarna som svårt och komplext. De berättar att det handlar om att ordna en verksamhet efter alla barns behov som är likvärdig, där barnen ges samma förutsättningar och möjligheter för att lyckas och bli "sitt bästa jag". Förskollärarna anser att tidsbrist är ett hinder i arbetet med likabehandling och uttrycker att arbetet skulle underlätta om det fanns en person extra och att de då skulle få mer tid till varje barn. För ett framgångsrikt likabehandlingsarbete betonar förskollärarna att de behöver vara närvarande och lyhörda. Förskollärarna ger olika beskrivningar av barn i behov av särskilt stöd. De beskriver både barn med diagnoser och funktionsnedsättningar men även barn som enbart behöver stöd under vissa delar av dagen eller under korta perioder i livet. De uttrycker dock att alla barn någon gång är i behov av särskilt stöd.

Förskollärarna berättar att man behöver prova sig fram för att hitta strategier som är anpassade till varje enskilt barn. Att dela in barnen i mindre grupper är något som alla förskollärare har nämnt som en fungerande strategi, då de uttrycker att barnen blir synliggjorda och mår bra av detta. En annan strategi är att en specialpedagog kontaktas för att ge stöttning och vägledning i arbetet med de barn som förskollärarna har frågetecken kring. Dock varierar kontakten med specialpedagog mellan de olika förskolorna. Förskollärarna beskriver också att de använder sig av kartläggningar för att förstå barnet och hitta fungerande strategier. De nämner även miljön som en viktig faktor i arbetet med likabehandling för att tillgodose alla barns individuella behov.

5 Analys

5.1 Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?

När förskollärarna diskuterar frågor angående hur de tänker kring arbetet med likabehandling så är huvudfokus att det är verksamheten och miljön i förskolan som ska anpassas efter barnen och deras behov, vilket Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) beskriver som ett relationellt perspektiv. Utifrån ett relationellt perspektiv blir det som händer i samspelet mellan olika aktörer viktigt och förskollärarna beskriver att arbetet med likabehandling handlar om att ordna en verksamhet som är likvärdig, där barnen hamnar i sammanhang som ger dem förutsättningar och möjlighet att bli "sitt bästa jag". Till skillnad från hur Emanuelsson m.fl. (2001) förklarar ett kategoriskt perspektiv ger förskollärarna beskrivningar av ett arbete som inte ser barnet som bärare av problemet, utan snarare hur verksamheten och miljön ska ordnas för att minska risken att barnet hamnar i svårigheter. En av förskollärarna framhåller som tidigare nämnts att verksamheten måste anpassas på många olika plan, vilket visar på ett relationellt perspektiv då hen beskriver hur omgivningen och sammanhangen barnen hamnar i har betydelse för deras möjlighet att lära och utvecklas.

Förskollärarna nämner någon form av tidsbrist och otillräcklighet som svårighet i arbetet med att tillgodose alla barns behov. Emanuelsson m.fl. (2001) poängterar tidsaspektens betydelse förstätt ur ett relationellt perspektiv och förklarar att det då handlar om att planera långsiktigt och lägga upp långsiktiga arbetsstrategier som inte endast sträcker sig över en termin eller läsår utan att planera för "ett livslångt lärande". Förskollärarna ger uttryck för att det krävs planering och struktur för att barnen ska ges förutsättningar och möjligheter att lyckas och att detta är pedagogernas ansvar, vilket kan förstås som ett relationellt perspektiv. Utan planering och struktur förklarar förskollärarna att det blir svårt att se och tillgodose alla barns behov. Deras yttrande står för ett relationellt perspektiv i den mening att blicken riktas mot vad det är i organisation och verksamhet som behöver förändras för att barnet ska kunna lyckas, lära och utvecklas. De framhåller att det är organisation och verksamhet som är bärare av bristerna om barnet inte lyckas.

Ett relationellt perspektiv uttrycks av majoriteten av förskollärarna genom att de föreslår en organisatorisk lösning i form av en person extra. De betonar att en person extra skulle möjliggöra fler tillfällen att dela in barnen i mindre grupper och sammanhang där barnens behov i bredare utsträckning går att tillmötesgå och de i större mån kan ges förutsättningar att bli "sitt bästa jag". Att ha tillgång till en extra person i verksamheten beskriver förskollärarna också som en del i att minska verksamhetens sårbarhet om en personal bortfaller. Om det alltid finns tillräckligt med personal så är det mindre risk för att något barns behov faller mellan stolarna på grund av otillräckliga möjligheter till samspel med flera olika aktörer. Precis som Emanuelsson m.fl. (2001) framhåller så är det ur ett relationellt perspektiv viktigt att begrunda vad som händer i samspelet mellan olika aktörer. Förskollärarna poängterar att närvarande och lyhörda pedagoger kan bidra till att man lär känna barnen och förstår i vilka sammanhang de kan bli "sitt bästa jag". En person extra i arbetslaget möjliggör flera sätt att se på samspelet mellan barnet och olika aktörer. En person extra möjliggör också att fler barn har möjlighet att testa och få en positiv

upplevelse av olika samspelsaktörer eftersom det finns större möjlighet för en vuxen att stötta och leda det enskilda barnet i olika samspel.

I sina svar om hur arbetet med likabehandling, med fokus på barn i behov av särskilt stöd bör gå till har förskollärarna i vår studie hittills visat sig ha ett relationellt perspektiv. De lägger ansvaret på sig själva att ordna så sammanhangen barnen befinner sig i möjliggör och erbjuder barnen de bästa förutsättningarna för att bli "sitt bästa jag". Men när förskollärarna ska definiera barn i behov av särskilt stöd inleder de med ett mer kategoriskt perspektiv och beskriver barn som behöver särskilt stöd på grund av diagnoser eller fysiska funktionsnedsättningar. Emanuelsson m.fl. (2001) skriver att det kategoriska perspektivet benämner svårigheter ur en medicinskt- psykologiskmodell, där orsaken till svårigheten förklaras på individnivå och att man ser barnets egenskaper som orsak till svårigheter. Förskollärarna nämner också att barn i behov av särskilt stöd är de barn som behöver något som andra barn i samma ålder inte behöver för att klara av dagen. Även detta kan förklaras utifrån ett kategoriskt perspektiv genom att barnet inte uppnått den utvecklingsnivå den bör ha gjort i förhållande till sin ålder, vilket gör att problemet då anses ligga hos barnet.

Även om förskollärarna inledningsvis har ett kategoriskt perspektiv vänder det under frågans gång mer till ett relationellt. De övergår till att förklara att alla barn någon gång är i behov av särskilt stöd och att man därför inte endast kan se barnens individuella brister som orsak till ett icke-fungerade beteende. De förklarar att barnet och dess beteende måste förstås i förhållande till kontext. Precis som Emanuelsson m.fl. (2001) förklarar att ett relationellt perspektiv framhåller sammanhangets betydelse, så uttrycker förskollärarna att barnens svårigheter kan ha många olika orsaker. De framhåller att det till exempel kan vara att föräldrarna håller på att skiljas eller något så enkelt som att de har sovit dåligt. Förskollärarna poängterar också att behovet av särskilt stöd kan variera över tid, vilket även visar på ett relationellt perspektiv som framhåller att den rådande situationen har betydelse för barnets möjlighet att bli "sitt bästa jag". Förskollärarna förklarar också att barn kan vara i behov av stöd under vissa delar av dagen och sett ur ett relationellt perspektiv kanske dessa delarna då inte är organiserade så att det passar barnets individuella behov. En av förskollärarna definierar barn i behov av stöd som de barn man behöver ändra strukturerna i verksamheten för och uttalar då ett relationellt perspektiv genom att lägga ansvaret på förskollärarna att organisera verksamheten efter barnets behov.

5.2 Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?

Det framfördes av förskollärarna att man ska göra det bästa och ta tillvara på varje stund som erbjuds när det handlar om likabehandling och för de barn som har svårigheter. En förskollärare berättar att man som pedagog får göra sitt bästa genom att försöka hjälpa och stötta barnet i situationerna. Detta kan ses ur ett relationellt perspektiv, där man ser på en situation i sin helhet då pedagogen behöver agera utifrån barnets behov (Emanuelsson, Persson & Rosenqvist, 2001). Det är viktigt att se hela barngruppen i sin helhet och att kunna bemöta barnens olika behov, samt att ställa om de krav man har. När en av förskollärarna berättar om de olika krav som man har på barnet kan det ses ur ett kategoriskt perspektiv genom att man

kategoriserar individen efter deras egenskaper (Emanuelsson m.fl. 2001). Det framkom inte att förskolläraren samtalade om diagnoser, men vi kan tolka, som Palla (2011) skriver, att kraven kan ses som en blick mot barnet. En av förskollärarna förklarar att hen väljer att ställa om sina krav utifrån barnens behov, vissa behöver mera utmaningar och andra barn behöver mera stöd och hjälp i olika situationer. Barnet ses då utifrån ett relationellt perspektiv som ett subjekt och bedöms inte utifrån vad som är " normalt" (Emanuelsson, m.fl., 2001). Detta gör att "ställa krav" på barnen kan både ses ur ett kategoriskt och relationellt perspektiv.

En förskollärare berättade att samverka med föräldrarna är viktigt i den mening att det underlättar om det är något speciellt som behöver tas upp och förklarade att man inte ska uttrycka att det är fel på barnet till föräldrarna. Detta kan då ses som ett kategoriskt perspektiv genom att man ser barnet med svårigheter (Emanuelsson m.fl., 2001). Det viktiga är ändå, som en förskollärare berättar, att man får prova sig fram, gå tillbaka till sig själv och fundera på hur man själv vill bli bemött. Sedan förklara för barnen att vi alla är olika och att vi då kan hjälpa varandra. Detta är viktigt, då det i barngruppen sker ett samlärande där man tillsammans kan hjälpa varandra och ta del av varandras erfarenheter. Detta kan kopplas till det relationella perspektivet där Emanuelsson m.fl. (2001) poängterar att samspelet mellan olika individer är viktigt. Majoriteten av förskollärarna ansåg att mindre barngrupper är en fördel och speciellt för de barn som har särskilda behov, då förskollärarna är mer närvarande för att få syn på hur barnen fungerar i de olika konstellationerna. När förskollärarna väljer att dela in barnen i grupper utifrån ålder och personlighet kan vi se att de kategoriserar efter egenskaper som Emanuelsson, m.fl. (2001) benämner i det kategoriska perspektivet. Genom att kategorisera på detta sätt kan det upplevas att man inte lyssnar in vad barnet vill göra eller tillgodoser deras behov. Som en förskollärare nämnde i intervjun så blir dessa konstellationer inte alltid rättvisa men alla barnen blir ändå erbjudna.

När förskollärarna upplever att deras kompetens inte räcker till för att stötta barnet, kontaktar de flesta en specialpedagog, men några väljer också att försöka på egen hand först. För de som väljer att först agera själva kan vi se att de inte vill peka ut barnet *med* svårigheter som det kategoriska perspektivet framhåller, eftersom att fokuset då ligger hos barnet (Emanuelsson m.fl., 2001). Samtidigt kan vi också se utifrån det relationella perspektivet (Emanuelsson m.fl., 2001), att de söker stöd för att förändra miljön och anpassa utifrån barnens behov för att de ska utvecklas och få möjlighet att bli "sitt bästa jag". De ser då barnet *i* svårighet där omgivningen ses som problemet och inte barnet. Förskollärarna uttryckte att det inte handlar om att diagnostisera ett barn när de tar hjälp av en specialpedagog utan detta görs enbart för att hjälpa arbetslaget framåt. För de förskollärare som har kontinuerlig kontakt med en specialpedagog kan arbetet ses som en verksamhet som de vill förändra till den bästa för att barnen ska trivas och lära sig. Det som resulterar i att majoriteten förskollärare förändrar sin miljö är på grund av att de kartlägger verksamheten, för det är då de upptäcker olika mönster och kan ligga steget före. Kartläggning är ett förbyggande arbete och man får en överblick vad barnet gör. Sambandet som vi kan se är att deras svar ses ur ett relationellt perspektiv där Emanuelsson m.fl. (2001) lyfter fram att det är miljön som är en påverkansfaktor som behöver anpassas och förändras utifrån barnens behov. Miljön behöver struktureras om, kanske ännu mer för de barn som är i behov av särskilt stöd, framhåller en förskollärare. Det gäller

verkligen utifrån det relationella perspektivet att se varje barns enskilda behov då förskolan är en plats för barnen. Dock var det två förskolor som inte har anpassad verksamhet för exempelvis rullstolsbundna. Vi anser att, om ett barn som är rullstolsbunden har fått en förskoleplats men förskolan inte kan ge de förutsättningar som barnet behöver, kan det ses som ett kategoriskt perspektiv (Emanuelsson m.fl., 2001). Deras synsätt gör att de ser barnet *med* svårigheter och förskolan anses inte vara tillgänglig för alla barn. Samtidigt kan de alltid försöka förändra miljön för att barnet ska få de förutsättningar som barnet behöver, vilket ses som ett relationellt perspektiv (Emanuelsson m.fl., 2001).

6 Diskussion

6.1 Hur tänker olika pedagoger i förskolan kring likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd?

Att arbetet med likabehandling och försöka tillgodose alla barns olika behov är ett svårt och komplext arbete kan vid det här laget inte undgått någon. Ändå är det enligt lag förskolans skyldighet att ordna en verksamhet som är likvärdig (SFS 2010:800). Förskollärarna i vår studie berättar om hur de försöker behandla alla barnen likvärdigt. Förskollärarna ger uttryck för att en likvärdig skola handlar om att forma en verksamhet som är anpassad efter barnens olika behov, vilket även Assarsson (2007) framhåller i sin avhandling. En förskollärare påstod att hen försökte ge barnen lika mycket tid, vilket Assarsson (2007) nämner som ett sett att se på rättvisa. Men precis som Assarsson (2007) beskriver ett annat sätt att se på rättvisa, så var den generella uppfattningen i vår studie att det inte handlar om att alla ska få precis lika. De beskrev att rättvisa i arbetet med en likvärdig skola måste handla om att ta hänsyn till många olika aspekter och skapa en verksamhet där barnen, utifrån sina behov och förutsättningar ges samma möjligheter till lärande och utveckling.

Den vanligaste orsaken till förskollärarnas definition av barn i behov av särskilt stöd var enligt Lindqvist, Nilholm, Almqvist och Wetso (2011) sådant som förskollärarna själva hade svårt att påverka, framförallt barnens individuella brister. Detta fann vi inte stämma överens med vår studies resultat. Vi kan se att förskollärarna i vår studie, liksom de i Assarssons (2007), benämner barn i behov av särskilt stöd beroende på hur barnen agerar i speciella situationer i förhållande till de socialt konstruerade ramarna och förväntningar om verksamheten har. Förskollärarna i vår studie framhåller, i enlighet med Sandberg, Lillvist, Eriksson, Björck-Åkesson och Granlund (2010) framförallt att det är omständigheterna och kontexten som påverkar om barnet är i behov av stöd eller inte. Sandberg m.fl. (2010) poängterar att barnets behov av stöd inte går att se skild från det sammanhang barnet befinner sig i.

MacBlain och Purdy (2011) skriver om en känsla av otillräcklighet hos förskollärarna, vilket även vi uppmärksammade hos de intervjuade förskollärarna. Förskollärarna i vår studie lägger stort ansvar på att de själva och arbetslaget ska ordna en verksamhet som är anpassad efter barnens olika behov. Lindqvist m.fl. (2011) och Assarsson (2007) skriver att personalen i deras undersökningar ansåg att det var deras ansvar att ordna med verksamhetens pedagogiska innehåll, och att deras bristande kompetens låg som främsta orsak om arbetet i någon mening brast. I vår undersökning poängterade förskollärarna även bristerna i de organisatoriska frågorna, men la ändå skulden på sig själva genom att uttrycka att det är deras ansvar att organisera en verksamhet som tillgodoser barnens olika behov. Pedagogerna i Assarssons (2007) studie nämner flexibilitet hos pedagogen som en viktig egenskap för att arbetet med likabehandling ska vara framgångsrikt. Men förskollärarna i vår studie nämner istället att lyhörda och närvarande pedagoger är av stor vikt för att skapa en verksamhet för alla, och argumenterar för detta genom att framhålla att man genom att vara närvarande och lyhörd lär känna barnen och får syn på deras behov. Både Lindqvist m.fl. (2011) och Lindqvist och Nilholm (2011) har i sina undersökningar fått fram att lärarnas kompetens anses vara den viktigaste faktorn för ett lyckat arbete med barn i behov av särskilt stöd. Till skillnad från vad pedagogerna i Assarsson (2007) uttrycker kring deras bristande kompetens, så framhåller

förskollärarna i vår studie att personalen i förskolan ofta har den kompetens som krävs för att tillgodose alla barns olika behov, men att de behöver stöttning och ledning. Assarsson (2007) påpekar dock också att pedagogerna borde få stöd i arbetet istället för hård styrning.

Bristen på tid framhåller förskollärarna som ett hinder i arbetet med att tillgodose alla barns behov och önskar att det fanns mer tid till planering, reflektion och diskussion. Assarsson (2007) instämmer med förskollärarna att det är ett tidskrävande arbete men att man kan se på tid på olika sätt. Majoriteten av förskollärarna i vår undersökning beskriver tiden som en horisontell linje, vilket Assarsson (2007) anser begränsar lärarnas möjlighet att se nya vägar. Assarsson (2007) skriver att lärarna behöver kombinera och experimentera så att flera aktiviteter samtidigt kan genomföras, men i nya och annorlunda konstellationer. En av de intervjuade förskollärarna verkar gå i dessa tankar genom att uttrycka att tiden finns, men slarvas bort. Förskollärarna vill lösa problemet med tidsbristen i form av att ta in en extra personal, men Sandberg m.fl. (2011) uttrycker att personalen snarare behöver stöd än mer personal för att kvaliteten på förskolan ska upprätthållas.

6.2 Vilka strategier har de olika pedagogerna för att arbeta med likabehandling gällande barn i behov av särskilt stöd i praktiken?

Det finns många olika strategier som förskollärarna använder i sitt arbetssätt med barnen i förskolan. Deras olika strategier är avgörande för hur barnen vidare utvecklas och lär sig i sin omgivning. En förskollärare sa att det handlar om att bjuda in på rätt sätt, men hur vet man vad som är rätt sätt? Det blev tydligt i resultatet att förskollärarna visar på att det är komplicerat emellanåt att hitta ett rätt sätt, de förklarar att man helt enkelt får prova sig fram vad som fungerar. Vi anser att det då gäller som pedagog att vara flexibel i sitt arbete, vilket pedagogerna i Assarssons (2007) studie tar upp för att tillgodose alla barns behov och kunna variera sin verksamhet. I sitt arbetssätt får man göra sitt bästa och försöka stötta och hjälpa barnet som en av förskollärarna sa. För att kunna stötta varje barn, och specifikt de barn som är i behov av särskilt stöd, sa samtliga förskollärare, att de delar in barnen i mindre grupper, då de också anser att det är stora barngrupper idag. Vi kan också se en fördel med att dela in barnen i mindre grupper. Palla (2011) beskriver att pedagogernas strategier gör att verksamheten fungerar och bidrar till att barnet trivs och känner trygghet. Det viktigaste är givetvis att man utgår från det som är bäst för barnen.

En förskollärare berättade att de både delar in barnen i mindre grupper och att de arbetar i helgrupp för att inget barn ska bli utpekad. Samtidigt påstod en förskollärare att alla konstellationer inte kan bli rättvisa men att det viktigaste är att de erbjuder. Assarsson (2007) ser en problematik gällande att dela på den stora gruppen, då de barn som behöver mer stöd exkluderas från den stora gruppen, men samtidigt drabbas den resterande gruppen om ett barn kräver mer. Det finns alltså både för- och nackdelar och det gäller att uppmärksamma detta för att vara medveten om hur uppdelningarna i barngruppen ska ske för att tillgodose alla barns behov. Det framkom även av specialpedagogerna i Lindqvist, Nilholm, Almqvist och Wetsos (2011) studie att det är minst gynnsamt att dela in barn i behov av stöd i mindre

grupper. Å ena sidan kan vi förstå deras resonemang för att inkludera alla i en gemenskap då vi lär av oss varandra. Men å andra sidan är mindre grupper i förskolan en fördel då till exempel de yngre barnen behöver mer uppsikt i olika situationer. Samtliga förskollärare i vår studie ansåg också att det var en fördel för verksamheten. Assarson (2007) hänvisar mer till skolan än förskola och vi förstår sambandet där med att försöka arbeta med hela gruppen.

Det visade sig att det skiljer sig åt bland förskollärarna hur ofta de har kontakt med en specialpedagog, men alla vet innebörden av deras uppdrag. Det finns olika anledningar och olika sätt att arbeta på när det gäller att ta in en specialpedagog. Specialpedagogernas uppdrag är, enligt Renblad och Brodin (2014), att vara handledare, bollplank och rådgivare till pedagogerna i deras arbetssätt. Vi ser därför ingen anledning till att inte ha kontakt med dem när de besitter en specialkompetens. Samtidigt, om man har ett fungerade arbetssätt och arbetslag och anser att man har den kompetensen som krävs för barnets bästa, så finns det heller ingen anledning att träffa en specialpedagog kontinuerligt. Renblad och Brodin (2014) och Lindqvist m.fl. (2011) och Lindqvist och Nilholm (2011) framhåller att både specialpedagogerna, förskollärarna och ledningen anser att specialpedagoger behöver finnas i förskolan, eftersom de besitter en viktig kompetens som stöttar arbetslaget i arbetet med barn i behov av särskilt stöd.

Förskollärarna ger uttryck för att de vill ha stöd av specialpedagog utifrån och det är då en fördel att det finns stöd att få. Som Palla (2011) framför kan det vara en fördel att en specialpedagog kontaktas när arbetslaget inte kan sätta fingret själva på barnets speciella beteende, och att pedagogerna i vissa fall behöver förstärkning då de inte räcker till hela barngruppen. Förskollärarna i intervjuerna beskrev att de diskuterar med en specialpedagog om de barn de har frågetecken kring och tillsammans kan de hitta strategier som pedagogerna kan använda i arbetet med barnen. Under intervjuerna framkom det att det i förskollärarnas arbetssätt är viktigt att vara ärlig och öppen mot föräldrarna kring deras barn. Samverkan med föräldrarna har betydelse för hur barnen utvecklas och lär sig. I båda undersökningarna som Lindqvist m.fl. (2011) och Assarson (2007) genomfört framförs det att pedagogerna anser att föräldrarnas engagemang är viktigt för ett lyckat arbete med barnen i förskolan.

Alla förskollärarna i studien beskrev endast fördelarna med kartläggning. Att de kartlägger både barnen och verksamheten för att kunna se vad de kan förbättra och för att få en överblick. En förskollärare poängterade i intervjun att de väljer att kartlägga själva först och sen genomföra en handlingsplan med föräldrarna. Då de inte har kontinuerlig kontakt med specialpedagog tror vi att de först och främst vill se vad de själv kan påverka innan de tar in extra stöd. Det är en fördel att försöka prova på egen hand, men om det uppstår ett svårt problem så vet de att det finns stöd att få utifrån men att de väljer det som en sista utväg. Palla (2011) framhåller att det både finns för- och nackdelarna med kartläggning, även vi kan uppleva att det finns båda delarna trots att förskollärarna endast beskrev fördelarna. Vi anser att man bör vara uppmärksam på att de negativa delarna också finns för att inte hamna där. Både Palla (2011) och Assarson (2007) beskriver riskerna som finns med att kartlägga, att barnet inte får lika stort utrymme som de andra barnen och att pedagogernas arbetssätt för att tillgodose barnets behov minskar. Fördelarna som finns med kartläggning kan vara att man ser barnens individuella utveckling som Palla (2011) beskriver, och att fokuset ligger på att barnet utvecklas och inte på vilket sätt. Som förskollärarna i

intervjun framhåller är kartläggning till för att ligga steget före och upptäcka olika mönster för att sedan kunna åtgärda det i tidigt skede. Förskolans ansvar är, precis som Palla (2011) skriver, att barnen ska utvecklas och lära sig i sin egen takt, inte för att diagnostisera barn.

6.3 Slutsats

Slutsatsen är att förskollärarna anser att arbetet med likabehandling är viktigt, men att det är svårt och komplext att anpassa verksamheten efter alla barns särskilda behov. Även om förskollärarna beskriver arbetet på detta vis så framgår det ändå, att det vill göra allt som står i deras makt för att anpassa verksamheten efter alla barn och tillgodose alla barns behov av särskilt stöd. De känner dock att tids- och personalbrist är en bidragande faktor till att arbetet inte kan genomföras i den utsträckning de önskar. I vår studie framkom det att förskollärarnas synsätt skiljer sig något från pedagogers i annan forskning. Förskollärarna betonar sin egen roll i arbetet med att tillgodose barnens olika behov och framhåller att det är deras ansvar att se till att verksamheten är anpassad efter barnen, och inte tvärtom. De beskriver att en förskollärare bör vara närvarande och lyhörd för att kunna tillgodose alla barns individuella behov och för att finna strategier som fungerar och är anpassade efter det enskilda barnet.

Det framgår att förskollärarna är angelägna om att hitta rätt strategier för rätt barn eftersom val av strategi är avgörande för barnets välmående och utveckling. Det är dock tydligt att förskollärarna använder de strategier de ger beskrivningar av och är medvetna om att de kan använda för att påverka verksamheten. Det visade sig även att förskollärarna tar hjälp av utomstående resurser, såsom specialpedagoger, när de anser att de har gjort vad de själva kunnat utifrån deras kompetens. Detta ses som positivt då samarbete med specialpedagog visar sig vara framgångsrikt för att tillgodose alla barns behov.

6.4 Metoddiskussion

För att uppnå studiens syfte valde vi, som tidigare nämnts semistrukturerade intervjuer som metod. Som tidigare beskrivits så bidrar semistrukturerade intervjuer till fylliga och detaljerade svar, vilket vi anser möjliggör att vi får svar på undersökningens frågeställningar. För att besvara studiens andra frågeställning kan vi se att observationer hade varit en kompletterande metod. Stukát (2011) beskriver dock hur man genom semistrukturerade intervjuer kan utnyttja samspelet mellan intervjuare och intervjuperson för att möjliggöra innehållsrika svar. Med detta argumentet valde vi därför inte att komplettera våra intervjuer med observationer.

Vi bestämde oss tidigt för att båda två skulle medverka under samtliga intervjuer. Detta för att båda skulle känna att vi har lika mycket kontroll över undersökningen i helhet, samt för att minska risken för misstolkningar i förskollärarnas svar. Även detta är ett argument till varför observationer valdes bort då tiden istället prioriterades till att båda skulle närvara under samtliga intervjuerna.

Tanken var från början att vi skulle intervjua personer från olika yrkesgrupper för att få ett så brett perspektiv som möjligt. I slutändan blev fallet dock inte sådant, utan

det var endast förskollärare som var villiga att medverka i undersökningen. Vi förstår att perspektivet därmed blev snävare och att det påverkade resultatet.

6.5 Undersökningens relevans för vår framtida yrkesroll

Vi har genom tidigare erfarenheter upplevt svårigheter kring arbetet med att tillgodose allas barns olika behov. Eftersom det inte finns tydliga direktiv om hur arbetet ska utföras så ville vi undersöka hur det kan gå till när man skapar en förskola för alla. Vår studie bidrar till att den enskilde förskolläraren kan få tips och idéer kring hur hen ska göra. Genom vårt resultat, får den enskilde förskolläraren framförallt kännedom om att det är fler som upplever arbetet med likabehandling som komplicerat, och slipper därmed känna sig ensam i känslan av att det är svårt. Vår förhoppning är att arbetslaget i ännu högre grad förstår vikten av att samarbeta och hjälpa varandra, samt öka förståelsen för vilken kompetens de tillsammans besitter.

Vi kan även se att vår studie kan vara relevant för både chefer och ledning att läsa. Den bidrar till en större medvetenhet om hur arbetet med likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd kan upplevs av pedagogerna, och förståelse för att det kan behövas mer stöttning och handledning i detta komplexa och tolkningsbara uppdrag. Genom att läsa arbetet får man också en sorts "aha-upplevelse", då vår undersökning belyser många olika faktorer som påverkar hur framgångsrikt arbetet med att anpassa verksamheten efter alla barns olika behov är. Vår studie belyser även att det är viktigt att tänka igenom vilka strategier man väljer att använda då detta påverkar barnets situation.

Vår vision är att vår undersökning ska skapa diskussion kring ämnet så att vår gemensamma kompetens kan bidra till att alla barn får samma möjlighet att bli "sitt bästa jag".

6.6 Fortsatt forskning

Efter arbetet med vår undersökning upplever vi att förskollärarna har en hel del tankar om arbetet kring likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd. Vi finner därför att det är viktigt att fortsätta forska inom ämnet. Vi fann att tiden ansågs vara ett hinder för att ha möjlighet att arbeta på det sätt förskollärarna önskade. Vi anser därför, att det framförallt behövs forskning kring hur man kan effektivisera tiden så att det finns möjlighet att kartlägga och att finna rätt strategier till rätt barn, utan att den övriga verksamheten drabbas. Det hade varit intressant att forska vidare kring olika strategier och hur man kan finna nya, annorlunda sätt att arbeta på.

Referenser

- Assarson, I. (2007). *Talet om en skola för alla: Pedagogers meningskonstruktion i ett politiskt uppdrag*. (Doktorsavhandling) Malmö Studies in Educational Sciences, 2007. Hämtad från <https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/3417/Avhandling.pdf?sequence=4>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Emanuelsson, I., Persson, B. & Rosenqvist, J. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området – en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://hundochkatter.se/Forskninginomdetspec.ped.omr.enkunskovers.pdf>
- Gerland, G. & Aspeflo, U. (2015). *Barn som väcker funderingar – Se, förstå och hjälpa förskolebarn med en annorlunda utveckling*. Enskededalen: Pavus Utbildning
- Hammarberg, L. (2015). *Att planera för barn och elever med funktionsnedsättning*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3500.pdf%3Fk%3D3500
- Lindqvist, G., & Nilholm, C. (2011). Making schools inclusive? Educational leaders' views on how to work with children in need of special support. *International Journal of Inclusive Education*, 1-16
- Lindqvist, G., Nilholm, C., Almqvist, L., & Wetso, G. -M. (2011). Different Agendas? The Views of Different Occupational Groups on Special Needs Education. *European Journal of Special Needs Education*, 26(2), 143-157.
- Macblain, S., & Purdy, N. (2011). Confidence or confusion: How well are today's Newly Qualified Teachers in England prepared to meet the additional needs of children in schools? *Teacher Development*, 15(3), 381-394.
- Palla, L. (2011). *Med blicken på barnet: om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. (Doktorsavhandling) Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen. Hämtad från http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/12151/Linda_Palla_diss.pdf
- Renblad, K. & Brodin, J. (2014). Behövs specialpedagoger i förskolan? [Elektronisk resurs]. *Socialmedicinsk Tidskrift*. (91:4, 384-390). Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-25144>
- Sandberg, A., Lillvist, A., Eriksson, L., Björck-Åkesson, E., & Granlund, M. (2010). "Special Support" in Preschools in Sweden: Preschool staff's definition of the construct. *International Journal of Disability, Development and Education*, 57(1), 43-57.
- Sandberg, A. & Norling, M. (2014). Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I A. Sandberg (red.), *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. (s. 45–62). Lund: Studentlitteratur.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K3

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 (reviderad 2016)*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2442.pdf%3Fk%3D2442

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svaleryd, K. & Hjertson, M. (2012). *Likabehandling i förskola & skola*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet (2015). *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad från https://publikationer.vr.se/wp-content/uploads/2015/07/En-likvaerdig-foerskola_webb.pdf

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningsed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Ålder, erfarenhet (hur länge), utbildning?
2. I förskolans läroplan står det att "verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan" (Lpfö 98, rev. 2010 s.5). Hur tänker du om detta?
Möjligheter/Svårigheter?
3. Hur definierar du "barn i behov av särskilt stöd"?
4. Hur gör du för att behandla alla barn lika/likvärdigt? Hur ser det ut i praktiken? *Organisera dagen? Möjligheter/Svårigheter? Ge exempel.*
5. Vilka resurser/möjligheter tänker du generellt att det finns för att anpassa förskoleverksamheten efter alla barns olika behov?
6. Har ni möjligheter/resurser här för att anpassa er verksamhet utefter alla barns behov?
7. Upplever du att barn får det särskilda stöd de behöver? *Förbättra?*
8. Hur tänker du kring miljöns betydelse i arbetet med likabehandling?
9. Hur är er förskolas miljö anpassad utifrån alla barn? *Verktyg? Material?*
10. Är det något du vill tillägga?

Bilaga 2

Information om en studie gällande likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd.

Hej!

Vi är två förskollärostudenterna som läser sista terminen på Mälardalens högskola. Vi håller just nu på med vårt examensarbete där vi undersöker vilka olika tankesätt och strategier det finns hos pedagogerna i förskolan när det gäller arbetet kring likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vi har valt att skriva om likabehandling då vi anser att det är grundläggande för barns lärande och utveckling. Vi har märkt att allt fler barn i förskolan är i behov av särskilt stöd och vi upplever detta arbetet som något utmanande. Syftet med studien är att öka vår kunskap om hur olika pedagoger ser på arbetet kring likabehandling med fokus på barn i behov av särskilt stöd och hur de arbetar med detta i praktiken.

Vi kommer att undersöka detta genom att intervjua olika pedagoger, med olika erfarenhet på olika förskolor. Intervjuerna sker enskilt och består av öppna frågor som vi önskar eftertanke och diskussion kring. Intervjuerna beräknas ta ca 30 minuter och dokumenteras via ljudupptagning och anteckningar. Intervjuerna kommer presenteras som resultat i vårt arbete, som i sin slutgiltiga form kommer att läggas upp för allmänheten på DIVA-portalen.

Vi vill informera er om att deltagandet i denna studie är frivilligt och att ni när som helst, fram till att arbetet publicerats på DIVA kan välja att avbryta er medverkan utan negativa konsekvenser. Om ni väljer att delta kommer informationen ni ger oss behandlas med konfidentialitet och endast användas som underlag för vår studie. Varken förskolans eller ert namn kommer nämnas i arbetet.

Intervjuerna kommer genomföras vecka 47, återkom snarast med vilken dag och tid som passar er och er verksamhet. Vi är ganska flexibla.

Mvh,

Frida Pahlsson & Belinda Öberg

Frida Pahlsson
Tel. 073-5034461
Mail: fjn14002@student.mdh.se

Belinda Öberg
Tel. 070-2523473
Mail: bog14001@student.mdh.se

Västerås 2017-11-14

Handledare
Bengt Nilsson
Tel. 073-2687513
Mail. bn0@hig.se